

‘Lever maatwerk rondom iemand's sterfbed’

Steeds meer mensen willen de regie voeren over hun levenseinde, ook in het geval van wilsonbekwaamheid. Om dit beter te regelen, slaan de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) en verschillende artsen- en patiëntenorganisaties de handen ineen.

TEKST Jolanda aan de Stegge | BEELD Truus van Gog

Half september vond de kick-off ‘Praat op tijd over het levenseinde’ plaats. Deze bijeenkomst in Nieuwegein, georganiseerd door de KNB, artsenfederatie Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG) en Patiëntenfederatie Nederland, moet een boost geven aan de lokale en regionale samenwerking tussen artsen en notarissen. Jef Oomen, destijds nog KNB-voorzitter: ‘Dat is hard nodig. De mondige burger wil de regie houden over zijn levenseinde en bij professionals als arts en notaris hoort zijn belang centraal te staan. Samen kunnen we zorgen voor maatwerk rondom iemand's sterfbed.’

PEK EN VEREN

Het notariële levenstestament bestaat sinds 2007. Aanvankelijk lieten cliënten alleen zakelijke transacties vastleggen voor als zij wilsonbekwaam zouden worden. Maar vanaf 2009 nemen steeds meer mensen daarin ook medische wilsverklaringen op, mede omdat hun arts niet altijd thuis geeft als zij dit onderwerp aankaarten. In zo'n wilsverklaring formuleert de cliënt welke behandelingen hij niet (meer) wil, mocht hij wilsonbekwaam worden, welke gevolmachtigde (vertegenwoordiger) de arts dan moet raadplegen en sommigen voegen een euthanasieverklaring toe. In de praktijk gaat er met die medische wilsverklaringen nogal eens wat mis en worden notarissen geconfronteerd met verdrietige nabestaanden, omdat er rondom het overlijden van een dierbare medische handelingen zijn verricht die de overledene juist

Frank Bosch, intensivist Rijnstate Ziekenhuis en Marianne Dees, huisarts en onderzoek Radboud umc

wilde voorkomen. Individuele notarissen die contact zochten met artsen, vingen bot. Daarom vroeg KNB-voorzitter Jef Oomen drie jaar geleden een gesprek aan met een landelijke artsenorganisatie. De deelnemers aan het symposium grinniken als hij memoreert hoe hij bij die gelegenheid ‘met pek en veren hun pand werd uitgejaagd’. Want, zo oordeelden de artsen: ‘Jullie zijn jurist, geen arts, waar bemoei je je mee?’ Ondeskundig en onwetend had het notariaat zich begeven op het terrein van de arts, luidde de kritiek. Aan de door notarissen opgestelde medische wilsverklaringen kon wel wat worden verbeterd. Andersom was er ook irritatie. Waarom spraken dokters amper met hun patiënten

over het levenseinde? Hoe bestond het dat behandelend artsen medische wilsverklaringen aan hun laars laptten en zich soms zelfs niets gelegen lieten liggen aan een gevolmachtigde?

TAALMISVERSTANDEN

Madeleine Hillen, van het Notarieel Bureau en extern adviseur van de KNB, waagde in 2015 een nieuwe poging tot contact met de artsenfederatie. Namens het Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG) was huisarts Marianne Dees haar gesprekspartner. Dees: ‘We vlogen elkaar meteen in de haren, om na twintig minuten vast te stellen dat bij zowel arts als notaris het belang van de cliënt/patiënt prevaleert. Onze wederzijdse vooroordelen klopten niet en verwijten berustten vooral op taalmisverstanden.’ Want al hanteren arts en notaris soms dezelfde begrippen, soms bedoelen ze daar iets anders mee. Neem bijvoorbeeld het woord ‘handelingsbekwaam’. Terwijl een arts hiermee aanduidt dat een patiënt een bepaalde beweging kan maken, betekent het voor juristen iemand die bevoegd is een rechtshandeling te verrichten. Maar er stonden ook ernstiger fouten in medische wilsverklaringen, zegt Dees. ‘Begrippen als “euthanasie”, “palliatieve zorg” en “palliatieve sedatie” werden door elkaar gehaald. Cliënten hebben weleens laten vastleggen dat zij “geëuthanaseerd” wilden worden als ze in coma zouden raken, maar dit mag helemaal niet! Je vindt geen arts die daaraan meewerkt.’ KNMG-voorzitter René Héman: ‘Zoiets is ongetwijfeld met de beste bedoelingen opgeschreven, maar in strijd met de euthanasiewet. Artsen en notarissen hebben zich te houden

René Héman, voorzitter KNMG

‘Artsen en notarissen hebben zich te houden aan eigen strenge wettelijke kaders’

Jef Oomen

aan eigen strenge wettelijke kaders. Bovendien hebben beiden een beroepsgeheim, wat de communicatie niet bevordert.’

EIGEN TAAK

Het gesprek tussen Dees en Hillen bracht de beide beroepsgroepen nader tot elkaar. Een stuurgroep met een brede vertegenwoordiging van bestuurders uit notariaat, artsen en patiëntenorganisaties gaf een nieuwe werkgroep de taak om een KNMG/KNB-proof levenstestament te ontwikkelen. Mede dankzij de inbreng van ouderen- en migrantenorganisaties resulteerde dit in een toegankelijke en geactualiseerde patiënten- en artsenversie ‘Tijdig praten over uw levenseinde’, vindbaar op verschillende gezondheidswebsites. Deze handreikingen worden door alle betrokken partijen onderschreven, zegt Héman. ‘Er is dus een enorm draagvlak.’

Ook voor het notariaat is een nieuwe handreiking ontwikkeld, onder meer voorzien van een begrippenkader. Doel van de informatieve producten is dat burger, arts en notaris het gesprek over het levenseinde aangaan en elkaar weten te vinden. Ieder heeft daarin een eigen taak. De notaris raadt zijn cliënt aan om medische wensen met de arts te bespreken. Artsen wijzen hun patiënt erop dat het verstandig kan zijn om medische wensen bij de notaris te laten vastleggen.

De notaris vertelt zijn cliënt dat zijn (levens-)wil geen wet is en dat de arts altijd zijn eigen professionele verantwoordelijkheid heeft. Zinloze behandelingen die indruisen tegen medische beroepsrichtlijnen zullen niet worden uitgevoerd en een euthanasie-

verklaring geeft nooit het recht op euthanasie. Een cliënt mag wijzigingen en aanvullingen – voorzien van datum en handtekening – toevoegen aan zijn levenstestament en daarmee eerdere afspraken herroepen. De vernieuwde medische wilsverklaring die er nu ligt, is een begin, zegt voorzitter Oomen. ‘Modellen zijn nooit klaar. Wij staan open voor verbeteringen.’

TOEGEVOEGDE WAARDE

In twee jaar tijd zijn de verschillende organisaties nader tot elkaar gekomen en realiseert ieder zich de meerwaarde van elkaars expertise. Voor artsen was het een openbaring dat de notaris zich bij elke cliënt afvraagt of die wilsbekwaam is of niet en bij twijfel een deskundige VIA-arts [Vereniging van Indicerende en Adviserende Artsen – red.] kan laten meekijken. De samenwerking pakt voor alle partijen gunstig uit. Voor de patiënt die de zaken goed regelt, is de kans groot dat diens wensen rondom zijn levenseinde worden gehonoreerd. Een correcte medische wilsverklaring geeft de arts een helder kader hoe te handelen, biedt hem kennis en rechtsbescherming en geeft aan tot welke gevolmachtigde hij zich kan wenden. Voor de notaris is het positief dat alle betrokkenen weten wat zijn toegevoegde waarde in dit proces is. ■

REGIONALE BIJENKOMSTEN

Het symposium was het begin van wat door het hele land moet leiden tot nauwere samenwerking tussen artsen, notarissen en patiëntenverenigingen. Hen wordt aangeraden op lokaal en regionaal niveau contact te zoeken en gezamenlijke bijeenkomsten over dit onderwerp te organiseren. Leer elkaar kennen, zegt René Héman. ‘De regie ligt bij burgers, notarissen en artsen, maar schakel gerust hulp in van de KNB of KNMG. Maak gebruik van het beschikbare materiaal en ga aan de slag.’

De notarishandreiking over de vernieuwde wilsverklaring is te vinden op NotarisNet. De eerste regionale bijeenkomst vindt plaats op 10 oktober in Haarlem. Aanmelden kan eveneens via NotarisNet.

MEER MENSEN ONTWIKKELEN DEMENTIE

Veel ziekten zijn behandelbaar en Nederlanders worden steeds ouder. Als gevolg worden veel mensen op latere leeftijd geconfronteerd met wilsonbekwaamheid (een op de vijf ouderen ontwikkelt dementie). De overheid stimuleert de zelfredzaamheid van burgers, mede daarom leggen steeds meer ouderen hun wensen over hun financiën en gezondheid vast in een levenstestament. Een groeiende groep is bereid hun vermogen aan te wenden voor goede zorg.